کارشناسان حوزه غذا و کشاورزی در عصر کرونا ارزیابی کردند؛ چشم‌انداز ۹۹ صنایع‌غذایی

اثرات ویروس کرونا فعالیت طیف مختلفی از کسب‌وکارها، بنگاه‌ها و صنایع را تحت‌تاثیر قرار داده و معضلات زیادی از زمان شیوع این ویروس تا به امروز پیش روی آنها قرار گرفته است. صنایع‌غذایی و بخش کشاورزی که به‌عنوان صنعتی محسوب می‌شوند که ارتباط تنگاتنگی با نیازها و زندگی روزمره مردم دارند، از این آسیب‌ها بی‌نصیب نمانده و با مخاطرات گوناگونی مواجه شده‌اند. صنایع‌غذایی مانند بسیاری دیگر از صنایع شیب تولیدات خود را در ایام پایانی سال در مسیر افزایش قرار دادند، اما شیوع ویروس کرونا به یک‌باره شرایط پایان سال ۹۸ را متفاوت از دیگر سال‌ها رقم زد و باعث شد بخش قابل ملاحظه‌ای از اقلام غذایی و کشاورزی با افت شدید تقاضا مواجه و در انبارها انباشت شوند.

این کاهش تقاضا سبب شد بسیاری از تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی نتوانند به شکل مطلوب به تعهدات بانکی، بیمه‌ای و مالیاتی خود عمل کنند و در نتیجه با حجم انبوهی از مشکلات مواجه شدند. این شرایط درحالی بر صنایع‌غذایی و کشاورزی کشور حاکم شده است که بر خلاف سایر صنایع‌غیرضرور که از امکان تعطیلی برخوردارند، نمی‌توانند خطوط تولیدی خود را متوقف کنند و باید با ادامه فعالیت در این

شرایط به نیازهای ضروری مردم پاسخ دهند. کارشناسان این حوزه بر این باورند که شرایط فعلی ایجاب می‌کند که حمایت‌های ویژه‌ای از سوی دولت برای کمک به صنایع مهم و ضروری مانند صنایع‌غذایی که باید به فعالیت خود ادامه دهند، صورت بگیرد و بودجه‌های مجزایی برای حمایت از آنها تخصیص داده شود. الگویی که در سایر کشورها در شرایط کرونایی برای کمک به فعالیت‌های تولیدی و صنعتی طراحی شده است. فعالان تاکید می‌کنند از آنجا که چالش‌های ناشی از کرونا دست‌کم تا پایان بهار صنایع‌غذایی کشور را گرفتار خواهد کرد، لازم است که سیاست‌گذار هر چه زودتر برای مازاد تولید فعالان اقتصادی برنامه‌ریزی لازم را انجام دهد. از سوی دیگر یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های تولیدکنندگان در وضعیت فعلی و در بخش کشاورزی، تامین نهاده‌های تولید است. به اعتقاد آنها اگر اقدامات و تدابیر لازم اندیشیده نشود، تبعات ویروس کرونا می‌تواند سبب شود که تامین نهاده‌های کشاورزی و غذایی مانند کود، سم، بذر، بچه ماهی، بچه میگو و… با اخلال روبه‌رو شود و در نتیجه امنیت غذایی به مخاطره بیفتد. بنابراین سیاست‌گذار باید اولویت را در حوزه کشاورزی به تامین نهاده‌های تولید بدهد، چراکه اگر این اتفاق رخ ندهد، چاره‌ای جز رفتن به سمت واردات نیست که البته آن هم نمی‌تواند گزینه مطلوبی باشد، چراکه دولت در شرایط فعلی با محدودیت در کسب درآمد ارزی مواجه است و نمی‌تواند منابع زیادی را به واردات اختصاص دهد.

نگاه کارشناسان

تعدادی از کارشناسان و فعالان حوزه غذایی و کشاورزی در گفت‌وگو با «دنیای‌اقتصاد» به بررسی و ارزیابی آثار ویروس کرونا در این صنایع پرداختند. آنها مهم‌ترین آسیب‌های دو بخش مذکور را بر شمردند و در عین حال راهکارهایی را که دولت می‌تواند در شرایط فعلی برای تعدیل مشکلات ناشی از کرونا در دستور کار قرار دهد، ارائه کردند.

کاوه زرگران، رئیس کمیسیون بازرگانی داخلی اتاق بازرگانی ایران و دبیرکل کانون انجمن صنایع‌غذایی درباره میزان اثرپذیری صنعت غذای کشور از ویروس کرونا گفت: موضوعی که امروز و در شرایط کرونایی باید به آن توجه کنیم، این است که صنایع‌غذایی و صنایع تبدیلی همیشه و در شرایط سخت نقش خود را به خوبی ایفا کرده‌اند. در شرایط جنگ، سیل، زلزله و به‌طور کلی همه بحران‌ها، تولیدکنندگان این بخش تمام تلاش خود را کرده‌اند و امروز هم این امر کاملا مشهود است، درحال‌حاضر می‌بینیم که در کشورهای مختلف دنیا، حتی کشورهای

توسعه‌یافته، مغازه‌ها و فروشگاه‌ها خالی شده است اما در کشور خودمان صنعتگران با افزایش شیفت کاری و فشار کار بیشتر به‌گونه‌ای عمل کرده‌اند که هیچ کمبودی در جامعه احساس نشود. اتفاقی که پتانسیل بالای این صنعت را نشان می‌دهد. در کنار این می‌توان گفت ویروس کرونا در صنعت غذا تاثیر کمتری نسبت به سایر صنایع داشته و این بخش را چندان مختل نکرده است. اما به هر حال تاثیراتی در برخی از بخش‌های غذایی داشته است، برخی از واحدهایی که به‌طور مستقیم با رستوران‌ها کار می‌کردند یا بنگاه‌هایی که فروششان به اصنافی است که کسب‌وکارشان بر اثر کرونا مختل شده، جزو این دسته به حساب می‌آیند. در این راستا باید سعی کرد با بالا بردن ضریب ایمنی واحدهای بهداشتی و تولیدی به کنترل این بیماری کمک کرد. زرگران در بخش دیگری از صحبت‌هایش درباره نقش دولت برای حمایت از فعالان صنایع‌غذایی در شرایط بحرانی فعلی اظهار کرد: در دنیا یک الگوی مناسب برای نقش و وظایف دولت در شرایط فعلی طراحی شده است. دولت‌ها بودجه‌های مناسبی را برای حمایت از کسب‌وکارها تخصیص می‌دهند و به این شکل از آنها حمایت می‌کنند. در کشور ما هم باید چنین الگویی اجرا شود. به هر حال با توجه به اینکه پیش‌بینی می‌شود در ماه‌های آینده هم این وضعیت ادامه داشته باشد، باید هر چه زودتر این حمایت‌ها اجرایی شود.

علی شریعتی‌مقدم، رئیس کمیسیون کشاورزی و صنایع وابسته اتاق بازرگانی ایران نیز در پاسخ به همین سوال به اهمیت زنجیره کشاورزی و توجه به آن در شرایط شیوع ویروس کرونا اشاره کرد و گفت: ما نباید کشاورزی را به تولید یک محصول در مزرعه تقلیل دهیم، کشاورزی یک زنجیره است. هنوز جنبه معیشتی کشاورزی ما نسبت به جنبه تجاری و اقتصادی آن سنگینی می‌کند. کشاورزان ما در سال ۹۸ و با وجود مشکلات توانستند رشد ۸ درصدی را در این بخش رقم بزنند. اما برای سال ۹۹ و با وجود ویروس کرونا اگر بخواهیم این رشد ادامه داشته باشد، باید حمایت‌های بیشتری صورت بگیرد. کشاورزی ما در یکی – دو سال گذشته تا حدودی خوش شانس بود، چراکه بارش‌های رخ داده باعث شد بهره‌وری بهتری برای حوزه کشاورزی اتفاق بیفتد، ولی با این وجود نباید از ضعف‌ها غافل شویم که می‌تواند در شرایط کرونایی تشدید شود. شریعتی‌مقدم تصریح کرد: در کشاورزی سال ۹۹ با توجه به ویروس کرونا باید بپذیریم که این بخش اهمیت بیشتری پیدا کرده است. نیاز است که دقیق‌تر، علمی‌تر و هدفمندتر عمل کنیم. نظام اقتصادی کشاورزی ما باید به سمتی حرکت کند که هم تولیدکننده از آن منتفع شود و هم مصرف‌کننده‌ای که قدرت خریدش با توجه به تورم رو

به کاهش است از آن بهره‌مند شود. رویکرد کلان‌تر این است که ما می‌توانیم تراز تجاری منفی‌مان در بخش کشاورزی را از طریق ایجاد ارزش‌افزوده و زنجیره‌های ارزش و توجه به صادرات به تراز مثبت تبدیل کنیم. غلامعلی فارغی، رئیس سابق کمیسیون کشاورزی اتاق بازرگانی ایران و از کارشناسان حوزه کشاورزی و غذایی، تبعات ویروس کرونا در بخش محصولات خام کشاورزی و افت تقاضا در این بخش را موردتوجه قرار داد.

فارغی توضیح داد: تاثیراتی که ویروس کرونا بر بخش‌ها و صنایع مختلف می‌گذارد کاملا متفاوت است. به‌عنوان مثال اثرات این بیماری بر تولید کنسروها چندان منفی نخواهد بود، چراکه یک غذای پخته شده است، اما در بخش خام کشاورزی تاثیرات بسیار منفی دارد. درحال‌حاضر در بخش طیور ماشین حمل بار دانه به سختی پیدا می‌شود، قیمت مرغ زنده که باید حدود ۱۰ تا ۱۱ هزار تومان باشد به حدود ۶ تا ۷ هزار تومان رسیده و حتی در مواردی به ۵ هزار تومان کاهش یافته است. این اتفاق به این معنا است که تولیدکنندگان این بخش ۵۰ درصد ضرر واقعی می‌دهند. یا در مورد جوجه نیز به همین صورت است، قیمت این محصول از ۳ هزار تومان به ۶۰۰ تومان رسیده است. یعنی اگر روند فعلی دو ماه دیگر ادامه پیدا کند، بخش «مرغ مادر» به‌طور کلی از چرخه تولید خارج خواهد شد و دولت هم برنامه‌ای برای کمک و حل این مساله ندارد. عمده توجه‌ها به سمت صنوف کوچک مثل غذاخوری‌ها و رستوران‌ها است، این درحالی است که بخش مرغداری و بخش خام کشاورزی از سرمایه خودش ضرر می‌دهد. بخش مرغ مادر نزدیک ۲۳۰ میلیارد تومان و بخش گوشتی نزدیک به ۳۵۰ میلیارد تومان در ماه ضرر می‌دهد. یعنی این دو بخش حداقل ۵۸۰ میلیارد تومان درحال ضرر هستند. اگر دو، سه ماه این روند ادامه پیدا کند نمی‌توان این خسارت را جبران کرد، تعداد زیادی از تولیدات از گردونه خارج می‌شوند و آن زمان ما احتیاج داریم واردات انجام دهیم. او ادامه داد: یکی از ایرادات فعلی پس از شیوع ویروس کرونا این است که توجه مسوولان صرفا به صنوف کوچک سوق پیدا کرده و صنایع بزرگ‌تر فراموش شده است. همین مشکلات دقیقا در حوزه دامداری و باغداری هم وجود دارد، به‌طور کلی بخش خام کشاورزی تا حد زیادی از کرونا متاثر شده است. در بخش باغداری مصرف به شدت پایین آمده است. کسانی که کالاهایشان را برای عید در انبارها نگه داشته بودند، امروز روی دست‌شان مانده است. این بخش از صنایع کشاورزی خسارت سنگینی دیده است. باید هر چه سریع‌تر به کمک بخش خام کشاورزی برویم، در غیر این صورت نیازمند واردات خواهیم شد. مشکلات ما مطمئنا تا پایان سه ماهه بهار ادامه

خواهد داشت، بنابراین لازم است هرچه زودتر دولت برای حل مشکلات این بخش ورود کند.

امیر شهریاری، عضو هیات نمایندگان اتاق بازرگانی ایران و نایب رئیس هیات مدیره اتحادیه تولید و تجارت آبزیان کشور عنوان کرد: پیش‌بینی چشم‌انداز برای صنایع‌غذایی و کشاورزی کشور برای سال ۹۹ کار سختی است؛ چراکه باید منتظر بمانیم و ببینیم دولت با ابزارهایی که در اختیار دارد تا چه زمانی می‌تواند شیوع این بیماری را کنترل کند. شهریاری ادامه داد: مساله مهم این است که نظام تولیدی نیاز به سیستم کارگری دارد و کنترل رفت و آمدها در این روزها، می‌تواند بخش کارگری ما را تحت‌تاثیر قرار دهد. موضوع اصلی این است که هم‌اکنون تدارکات بخشی از محصولات کشاورزی برای تولید لحاظ شده و در واقع در مرحله تولید قرار دارد. نکته مهم این است که تدابیری اندیشیده شود که تامین نهاده‌های بخش کشاورزی با توقف روبه‌رو نشود. او افزود: این امکان وجود ندارد که از اجتماع برای تولید محصولات غذایی جلوگیری شود، چراکه به هر حال جامعه نیاز به موادغذایی دارد. پس حتما باید در همین دوران مبارزه با کرونا، تولیدات بخش کشاورزی و غذایی ما فعال باشد تا نیازهای ضروری مردم تامین شود. در همین راستا مهم است که تامین نهاده‌های تولید دچار اخلال نشود تا مسیر طبیعی تولیدات ادامه پیدا کند. اگر دولت بتواند برنامه‌ریزی لازم را انجام دهد می‌توان اقداماتی را انجام داد که بخش کشاورزی معطل نهاده‌های تولیدی مثل نهاده‌های کود، سم، بذر، بچه ماهی و بچه میگو و… نشود. اگر این نهاده‌ها به درستی تامین نشود، می‌تواند امنیت غذایی را با مخاطره مواجه کند. بنابراین اولویت دولت در حوزه کشاورزی باید تامین این نهاده‌ها باشد، چراکه تامین مالی واردات ارزان در شرایط فعلی که تحریم‌های ظالمانه وجود دارد و از سوی دیگر مسائل بهداشتی هم باید به شدت رعایت شود، کار راحتی نیست. این کارشناس حوزه غذایی در بخش دیگری از صحبت‌هایش درباره وضعیت تقاضا در شرایط کرونایی توضیح داد: اگر نمودارهای توزیع و مصرف محصولات را در دنیا در شرایط کرونایی بررسی کنیم، متوجه می‌شویم که سمت تقاضا کاهش پیدا کرده است. اتفاقی که در کشور ما هم وجود دارد. مطمئنا در این شرایط بخشی از عرضه هم کاهش خواهد یافت، یعنی توقف تولید در برخی حوزه‌ها یا کاهش ظرفیت تولیدی به دلیل کاهش تقاضا اتفاق خواهد افتاد. البته در برخی حوزه‌ها تقاضا وجود دارد، اما نگرانی از بیماری باعث شده است که مردم به سمت مصرف نروند. این مساله باعث شده در حوزه محصولات کشاورزی که اقلام سریع الفساد را شامل می‌شود،

کشاورزان متضرر شوند. در این وضعیت دولت از بودجه‌هایی که برای کاهش اثرات مخرب ویروس کرونا در نظر گرفته است، باید برای جبران خسارت‌های بخش کشاورزی بهره ببرد. او با اشاره به راهکاری برای تعدیل مشکلات بخش کشاورزی، گفت: لازم است که هر بخشی به‌صورت هفتگی مشکلات حوزه خود را رصد کند و گزارش‌های دقیقی به دولت ارائه دهد، یعنی تشکل‌ها و اتاق‌های بازرگانی باید آسیب‌شناسی لازم را در حوزه کشاورزی و غذایی انجام و نتایج را در اختیار دولت قرار دهند تا تصمیمات درستی برای حل مشکلات اتخاذ شود.

خسرو فروغان‌گران‌سایه، عضو هیات نمایندگان اتاق بازرگانی ایران و کارشناس بخش کشاورزی و غذایی نیز اظهار کرد: حوزه کشاورزی و غذایی از گستردگی بالایی برخوردار است و اثرات ویروس کرونا بر تمامی این بخش‌ها یکسان نیست. کشاورزان ما امسال هم تولیدات خود را طبق عرف سال‌های قبل انجام می‌دهند و به نظر نمی‌رسد به‌طور کلی تاثیر زیادی بر این بخش داشته باشد. فقط ممکن است آن بخشی از تولیدات کشاورزی که به نهاده‌های خام مانند کود و سم نیاز دارند، تحت‌تاثیر ویروس کرونا قرار بگیرند و تبعات این ویروس باعث شود که دسترسی به این اقلام با مشکل مواجه شود. او به تغییر فرهنگ مصرفی مردم پس از کرونا اشاره کرد و گفت: اینکه بگوییم کشاورزی ما لطمه اساسی در اثر این ویروس خورده است، درست نیست. ولی به هر حال اثراتی در برخی از بخش‌های صنایع‌غذایی بروز خواهد کرد. از آنجایی‌که صنعت و تولید ما به مواد اولیه نیاز دارند، از این بابت مشکلاتی ایجاد شده و از نظر تغییر مصرف در میان خانوارها، یک افت تقاضا در بخش غذایی نیز به وجود آمده است. به‌طور کلی، فرهنگ مصرفی و رفتارها در تهیه و درست کردن غذا در شرایط کرونایی تغییر کرده است. این تغییر در آینده تاثیراتی را بر بخش غذایی کشور هم خواهد گذاشت، اما شاید امروز کمی زود باشد که بخواهیم این تاثیر را واکاوی کنیم. شاید این اتفاق باعث شود که مسیر بخشی از خطوط تولیدی ما تغییر کند و ما شاهد دگرگونی در بخش تولید محصولات غذایی باشیم. به‌طور طبیعی، تقاضا برای خیلی از موادغذایی تغییر خواهد کرد. در این بین، هر خط تولیدی که مطابق با تغییر مصرف فرهنگی مردم خودش را به‌هنگام کند و تولیدات خود را به سمت خواست مردم تغییر دهد، می‌تواند موفق باشد. فروغان اضافه کرد: البته کرونا فقط بخش غذایی و کشاورزی را متاثر نکرده است، بلکه بر کلیه بخش‌های اقتصادی تاثیر گذاشته است. واحدهای کوچک ما هم بسیار آسیب‌دیده و جبران خسارت از سوی دولت که با تحریم و شرایط سخت در فروش نفت و کسب درآمد ارزی مواجه است، بسیار سخت خواهد بود.

منبع: دنیای اقتصاد